

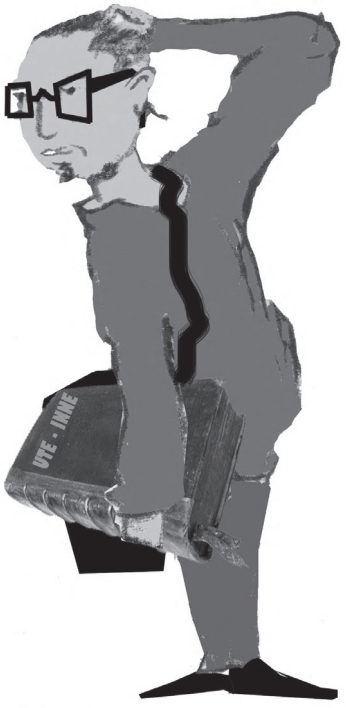
BØRGE ERDAL (red.)

ute | inne

OPPSØKENDE SOSIALT ARBEID MED UNGDOM

BJÖRN ANDERSSON, ELSE KRISTIN UTNE BERG,
ARNE KLYVE, HENNING PEDERSEN, GUS STRØMFORS,
TIAN SØRHAUG, LINE RUUD VOLLEBÆK

GYLDENDAL
AKADEMISK

UTE . INE

BØRGE ERDAL (RED.)

UTE | INNE

OPPSØKENDE SOSIALT ARBEID MED UNGDOM

GYLDENDAL
AKADEMISK

© Gyldendal Norsk Forlag AS 2006
1. utgave, 7. opplag 2021

ISBN 978-82-05-56411-4

Omslagsbilde: © Jens Sølvberg/Samfoto
Omslagsdesign: Kristin Berg Johnsen
Illustrasjoner: © Zlatan Dikic (sinus) side 2, 18, 42, 51, 74, 79, 103, 134, 145, 165, 178, 200, 207, 218, 229, 246, 263, 271, 284, 311, 320, 335
Layout og sats: Laboremus Prepress AS
Brødtekst: Minion 10/14,5 pkt

Alle henvendelser om boken kan rettes til
Gyldendal Akademisk
Postboks 6730 St. Olavs plass
0130 Oslo

www.gyldendal.no/akademisk
akademisk@gyldendal.no

Utgivelsen har fått støtte fra
Sosial- og helsedirektoratet.

Utgivelsen har fått støtte fra
Lærebokutvalget for høgre utdanning,
Universitets- og høgskolerådet.

Det må ikke kopieres fra denne boken i strid med åndsverkloven eller avtaler om kopiering inngått med KOPINOR, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk. Kopiering i strid med lov eller avtale kan medføre erstatningsansvar og inndragning, og kan straffes med bøter eller fengsel.

Forord

Denne boken er et resultat av en lang prosess, for så vidt like lang som utekontaktarbeidet har vært praktisert i Norge. I den forbindelse er det grunn til å nevne Herman von der Lippe, som i egenskap av leder av Oslo kommunes ungdomskontor var en pioner i etableringen av landets første uteseksjon i 1969. Han hadde god støtte av Ketil Bentsen, den gang leder av Sentralrådet for Narkotikaproblemer, som fikk statlige organer til å se potensialet og nytten av denne nye formen for oppsøkende sosialt arbeid. For noen år siden ba Europarådets Pompidougruppe om at Norge, med sine lange tradisjoner, utarbeidet en publikasjon om utekontaktarbeid som en metode for tidlig intervensjon overfor unge i risikosoner. Bakgrunnen var bl.a. at mange land, særlig i øst- og sentraleuropa hadde stort behov for læremateriell og skriftlig dokumentasjon om denne typen arbeid. Dette resulterte i en publikasjon skrevet av Njål Petter Svensson med medarbeidere; *Outreach Work with young people, young drug users and young people at risk – Emphasis on secondary prevention.*

Arbeidet med denne publikasjonen avfødte også tanken på at vi her i Norge ikke hadde en oppdatert og mer dyptpløyende litteratur om utekontaktarbeid. Videre var dette også et felt som i mange år hadde vært preget av mye taus kunnskap overført fra erfarne til uerfarne utekontaktarbeidere i praksis, men med lite dokumentasjon og med mangel på systematisk opplæring. Tiden var med andre ord moden for å skape en formell utdanning i utekontaktarbeid og Rusmiddeletatens kompetansesenter tok derfor, i samarbeid med Høgskolen i Oslo, Uteseksjonen i Oslo og Landsforeningen for utekontakter (LUK), initiativet til et kompetansegivende videreutdanningstilbud på høgskolenivå – etablert i 2004 som den første i sitt slag i Europa.

Vi var imidlertid uten en sentral fagbok som kunne danne basis for utdanningen. Planleggingen av denne boka kom i stand med faglig hjelp fra praktikere i feltet representert ved FUG (Faggruppa for utekontaktarbeid) som ble opprettet ved kompetansesenteret i samarbeid med LUK. Som det fremgår av forfatterkollegiets sammenset-

ning er boka i beste forstand et kollektivt arbeid, men uten Børge Erdal som har som redaktør og prosjektleder sikret en rød tråd i innhold og presentasjon, hadde boka aldri blitt til. Videre vil jeg også rette en særlig takk til Else Kristin Utne Berg, Bergen kommune, Gus Strømfors, Rusmiddeletaten og Henning Pedersen, Kompetansesenteret for utrettelig og solid faglig arbeid i sluttfasen av skrive- og redigeringsprosessen.

Dette er en bok for både praktikere og planleggere innenfor kommunalt rusmiddelrelatert arbeid. Oppsøkende arbeid på gateplan er en metode innenfor sosialt arbeid som norske kommuner har benyttet seg av siden 1969 da Uteseksjonen i Oslo ble etablert. I dag finnes det oppsøkende tiltak i rundt 90 kommuner til tross for at dette ikke er en lovpålagt tjeneste.

Vi håper boka blir et viktig bidrag i arbeidet med å videreutvikle og styrke utekontaktarbeidet i Norge. Dette er en helt sentral metode i forhold til tidlig intervensjon og rusmiddelforebyggende arbeid, ikke minst overfor unge i risikosoner.

Oslo, juni 2006

Arne Schanche Andresen
Avdelingsdirektør, Rusmiddeletatens Kompetansesenter

Innhold

Prolog 15
Børge Erdal
UTE | INNE 15
Begrepsbruk 17
Bokens oppbygning og valg av tema 19
Fagfeltets mangfold – bokas avgrensninger 20

DEL 1 HISTORIKK OG PREMISSER 21

Kapittel 1 Oppsøkende sosialt arbeid i Norge før og nå 22
Et historisk overblikk, med samfunnsmessige og geografiske sideblikk
Arne Klyve og Henning Pedersen
Røtter 23
Oppstart 24
Et internasjonalt sideblikk 26
Et Skandinavisk sideblikk 26
1980-årene, jappetid og nymoralisme 27
Paradigmeskiftet rundt HIV-epidemien 28
Stridigheter 28
90-årene, sammenbrudd i øst, økt usikkerhet og Washington-konsensus 29
Inneværende tiår: nasjonal velstand, økende forskjeller og bedriftsøkonomisk nakketak 30
Oppsøkende arbeid – Quo vadis? 31
Overblikk anno 2005 32
Et nasjonalt senter for oppsøkende ungdomsarbeid? 32
Oppsøkende sosialt ungdomsarbeid i Norge 2004 33
Utbredelse og omfang 35
Organisering og målgrupper 36

Hva forener de oppsøkende ungdomsarbeiderne til en faggruppe? 40
Skolen som arena for oppsøkende ungdomsarbeid 43
Oppsøkende tjenester med bare en ansatt? 43
Frivillige aktører og andre 45

Kapittel 2 Ungdomar och offentligt liv 46
Björn Andersson
Ungdomsfasen 46
Fältarbete och ungdomskultur 46
Utbildning och arbete 47
Ungdomliga livsstilar 48
Media och globalisering 49
Skilda livsvillkor 50
Ungdomsoffentlighet 51
Offentliga rum 51
Det lokala 52
City och centrum 54
Skilda rörelser 54
Offentlighetsbegreppet 56
Ungdomsoffentlighet 57
Sociala problem 59
Tonårsrummet 61
Uppsökande arbete 63
Socialt samspel 63
Legitimitet 63
Generella drag 64
Relationen mellan ungdomar och uppsökare 67
Förutsättningar och kompetenser 68

Kapittel 3 Marginalisering og forebygging 71
Arne Klyve
Marginalisering 71
Forståelse. Refleksjon 71
Fattigdom. Økte forskjeller 73
Marginaliserte, sinte unge menn 74
Globalisering og individualisering 75
Hvem er i faresonen? 76
Forebygging 77
Terminologi 77
Hvilke unge skal oppsøkende sosialt arbeid være til for? 78
Hva og hvem skal man ikke arbeide med? 79
Forebygging nytter 80

Kapittel 4 Rammer for oppsøkende sosialt arbeid 81
Gus Strømfors og Børge Erdal
Mandat, kjerneoppgaver og forholdet til taushetsplikten 81
Hva er utekontaktenes oppgave og mandat? 81
Oppsøkende ungdomsarbeid – inne- eller utekontakt? 83
Organisatorisk tilknytning 84
Taushetsplikt – opplysningsplikt, hemmende eller fremmende? 85
Dilemmaer i praktisering av taushetsplikten 86
Taushetsplikt og politiet 87
Taushetplikt – meldeplikt og barnevernet 88
Praktisering av taushetsplikt – ulike hensyn 90
Oppsøkernes sikkerhet – et overordnet hensyn 91
Bemanning – kvalifikasjoner – kompetansebehov 94
Formelle krav 95
Grunnleggende holdninger 97
Tålmodighet, varighet og tilgjengelighet 98
En inkluderende holdning 98
Relasjonens betydning 101
Nær, robust og på hugget – uten pekefinger 103
Anerkjennelse 106
Anerkjennelse av de unges prosjekt 106
Myndiggjøring 109
Tillit 110
Frivillighet 112
Uforenlige holdninger? 113

DEL 2 METODIKK OG FERDIGHETER 115

Kapittel 5 Rollen som oppsøkende sosialarbeider 116
Børge Erdal
Mål og prioriteringer 117
Deltaker og observatør 121
Hjelper og kontrollør 123
Rådgiver og «terapeut» 126
Etablerere kontakt og formidle 128
Premissleverandør og konstruktiv kritiker 131
Formelt oppdrag og uformell stil 132
«Miljøkelnere» og «geme» oppsøkere 133
Forventninger 134

Kapittel 6 Tilstedeværelse og kontakt 137
Børge Erdal
Synlighet og tilstedeværelse over tid 137
Å etablere kontakt 138
Ulike måter 139
Ulike tilnærminger 141
Over og under 18 år 143
Takt, rytme, balanse 144
Hvem kontaktes? 148
Kontakt, ambivalens og avvisning 151
Ungdom i høyrisikosoner 153
Brudd og gjenopprettelse av kontakt 154
Kartlegging av ungdommens situasjon 155
Klienter 157
Kartlegging 158
Oppfølging og formidling 160
Avslutning av kontakten 161

Kapittel 7 Krise eller vanskelig livssituasjon? 163
Gus Strømfors
Når alt oppfattes som krise 163
Hvorfor oppfattes situasjonen ofte som krise? 164
Å skille mellom vanskelig livssituasjon og krise? 165
Godt krisearbeid 166

Kapittel 8 Oppsøkere som profesjonelle personligheter 169
Gus Strømfors
Profesjonelle personligheter 169
Nærhet og distanse – to viktige dimensjoner ved hjelperelasjonen 171
Oppsøkende sosialarbeider – et «high touch»-yrke 175
Kunsten å være klient 176
Sentrale utfordringer og aktuelle ferdigheter 179
Hva er ferdigheter? 179
Å tåle usikkerhet 180
Å tåle avvisning og utprøving 181
Å observere 183
Å se begrensninger – alle kan ikke hjelpes, for øyeblikket 184
Å regulere egen aktivitet 185
Å bruke intuisjon 186
Å bruke humor 187
Å sette grenser 188
Å avslutte 189

Kapittel 9 Reflekterende praksis 192
Gus Strømfors
Faktakunnskap og handlingskunnskap 192
Taus kunnskap – en form for praktisk kompetanse 193
Den personlige kompetansen 194
Taus kunnskap og Den reflekterte praktiker – teoretiske perspektiver 196
Oppsøkende sosialarbeidere som reflekterte praktikere 197
Betydningen av å gjøre den tause kunnskapen mindre taus 198
Faglig refleksjon 199
Bruk av reflekterende team 201
Hensikten med faglig refleksjon 202
Forutsetninger for faglig refleksjon 203
Veiledning – en egen ramme for faglig refleksjon 204

Kapittel 10 Familiearbeid 206
Arne Klyve
Arbeid med foreldre og foresatte 206
Hjemmebesøk 207
Relasjonsarbeid med familier 208
Motpart og/eller medspiller? 209
Utekontakten på foreldremøter 210
Beskyttende faktorer i familien 210
Risikofaktorer i familien 211

Kapittel 11 Ung-til-ung-metodikk 212
Henning Pedersen
Erfaringer fra Future-prosjektene 213
Hva er ung-til-ung-formidling? 216
Hvorfor ung-til-ung-formidling? 219
Overføringsverdi fra Future-prosjektene 223

Kapittel 12 Aktiviteter 225
Henning Pedersen
Aktiviteter som middel i kontaktetablering 226
Planleggingsfasen 227
Gjennomføringsfasen 228
Avslutning og veien videre 230
Aktiviteter som metode i endringsarbeid med ungdom 231
Å skape meningsfulle samlingsplasser i lokalsamfunnet og aktiviteter som respons på ungdommenes egne ønsker 233

Kapittel 13 Anti-diskriminerende praksis 237
Henning Pedersen og Line Ruud Vollebæk
PCS-modellen 238
Anti-diskriminerende praksis i oppsøkende sosialt arbeid 240
Ideologi og språk 241
Grunnlag for diskriminering? 242
Etniske minoriteter 243
Kjønn 251
Seksuell preferanse 255
På vei mot anti-diskriminerende praksis 258

Kapittel 14 Samfunnsarbeid 261
Henning Pedersen
Grasrotsamfunnsarbeid 263
Organisasjonsarbeid 265
Utfordringer i det kommunale systemet 268

DEL 3 DOKUMENTASJON OG FRAMTIDSSCENARIER 271

Kapittel 15 Dokumentasjon 272
Else Kristin Utne Berg
Hva betyr det å dokumentere? 272
Hvorfor dokumentere? 273
Hvordan ser verden ut – egentlig? 274
Hensynet til systematisk og metodisk arbeid 275
Å formidle innhold og resultat av arbeidet – et økende krav utenfra 277
Lov, rett og praksis 279
Ulike målgrupper for dokumentasjonsarbeidet 284
Administrativt og politisk nivå 284
Klienter/potensielle klienter 285
Samarbeidspartnere og det øvrige fagfeltet 286
Lokalsamfunnet/offentligheten 286
Kolleger 287
Mediene 287
Forskere 287

Kapittel 16 Hva skal dokumenteres? 288
Else Kristin Utne Berg
Dokumentasjon på klientnivå 289
Klientkartlegging 289
Møtereferater og notater 292

Klientjournal ... 293
Dokumentasjon på ledelses- og styringsnivå ... 294
Statistikk ... 295
Virksomhetsplaner ... 296
Årsrapporter ... 297
Dokumentasjon på tjenestenivå ... 298
Dokumentasjon på samfunnsnivå ... 298
Feltrapportering ... 299
Kartlegging av problemområder ... 302
Trendspotting ... 304

Kapittel 17 Fra dokumentasjon til kunnskapsformidling og fagutvikling ... 306
Else Kristin Utne Berg
Kunnskapsformidling ... 306
Hva, hvem og hvorfor? ... 307
Hvordan? ... 308
Skriftlig formidling ... 309
Muntlig formidling ... 311
Fagutvikling ... 313
Prosjektarbeid: kreativitet og utvikling av nye tilnærmingsmåter ... 314

Kapittel 18 Evaluering ... 318
Else Kristin Utne Berg
Hvorfor evaluere? ... 318
Hva er en evaluering? ... 320
Hvordan evaluere? ... 321
Hva er det som gjør evaluering vanskelig? ... 323
Eksempler på spørsmål til evaluering av jentegruppen Clara ... 323

Kapittel 19 Forskning ... 325
Else Kristin Utne Berg
Betydning av kontakt med og oversikt over aktuell forskning ... 326
Hva kan være oppsøkende arbeids bidrag til forskning? ... 327
Effektivitet og virksomme metoder i behandlende og forebyggende praksis ... 328
Oppsummering og refleksjon ... 330

Kapittel 20 Scenarier for oppsøkende arbeid i Norge ... 331
Arne Klyve
Et pessimistisk scenario ... 333
Et realistisk scenario ... 333

Et optimistisk scenario 334
Temmelig sikre scenarier 334
I et perspektiv på 10, 15, 20 eller 50 år fortoner følgende seg som høyst sannsynlig: 334
Mulige scenarier 335
Oppsøkende arbeid. Utviklingsmuligheter og mulige blindspor 335

Kapittel 21 Epilog 337
Teoretisk forståelsesramme for oppsøkende sosialt arbeid
Tian Sørhaug
Innledning av Gus Strømfors 337
Tykke beskrivelser og kvalitativ metode 340
På andre kjenner en seg selv 342
Etnografisk nøytralitet og terapeutisk aktivisme 343
Feltarbeid 344
Selvbeskrivelser 346
Å åpne feltet 347
Å la feltet bestemme 348
Utskriving 353
Metode og moral 354
Etnografi og sosialt arbeid 355

Appendiks 357
Kommuner med utekontakt eller annen kommunal oppsøkende virksomhet

Litteratur 359

Presentasjon av forfatterne 369

Stikkord 371

Prolog

Børge Erdal

UTE | INNE

Denne boka retter sin oppmerksomhet mot oppsøkende sosialt arbeid med ungdom. Bokens tittel **Ute|Inne** henspiller på flere dimensjoner ved slikt arbeid.

Bakgrunnen for at man startet å arbeide oppsøkende var en erkjennelse av at man ikke nådde målgruppen **ute** i samfunnet gjennom de tradisjonelle tiltakene **inne**. Videre handler arbeidets mål i stor grad om å nå ungdommer som av ulike årsaker befinner seg i marginale posisjoner **ute**nfor «det gode felleskap» og å arbeide for at disse ungdommene kommer **inne**nfor. En annen dimensjon kan jo være å dvele ved dette med å få oversikt over hvordan «verden» nå en gang ser ut, kart og terreng, og vårt behov for stadig å følge med **ute** i terrenget for at kartene vi lager **inne** på kontorene, skal stemme så godt som mulig overens med dette terrenget.

Dimensjonen **Ute | Inne** kan også sees på som motsetninger. Med hensyn til oppsøkende sosialt arbeid dreier dette seg om hvor stor vekt man skal legge på det å arbeide **ute** blant ungdommene kontra det å følge opp det oppsøkende arbeidet **inne** på arbeidsstedet med planlegging og dokumentasjon. Skal lojaliteten til de oppsøkende tjenestene ligge **ute** hos de målgruppene man forsøker å nå, eller ligger den **inne** hos den administrasjonen man arbeider på vegne av? Etter vårt syn representerer oppsøkende sosialt arbeid en unik mellomposisjon. Den svenske fagboken «Möten i mellanrummet» (Ander m.fl. 2005) peker på nettopp dette.

I det daglige oppsøkende arbeidet kan vi få assosiasjoner til det å oppnå kontakt og bygge relasjoner med ungdommer – når man får kontakt og er **inne** hos målgruppen, eller når man blir avvist og er **ute** uten mulighet til direkte påvirkning.

I større grad enn tidligere avgjør skriftliggjøring og dokumentasjon om ulike tjenester blir ansett som viktige og dermed er **inne** i planverk, budsjetter eller for den saks

skyld i den sosialpolitiske debatten. Dersom oppsøkende arbeid ikke oppfyller krav til dokumentasjon, kan feltet bli stående **ute**nfor og nedprioritert når det gjelder både bevilgninger og faglig status.

Oppsøkende sosialt arbeid med ungdom og utekontaktarbeid representerer en viktig del av innsatsen innenfor det forebyggende arbeidet i Norge, og hovedfokuset ligger i stor grad på **tidlig intervensjon**. Det er nødvendig med en avgrensing av målgruppa, og i denne sammenheng vil tidlig intervensjon bety å nå ut til ungdom i risikosoner så tidlig som mulig.

Askheim (Waal og Middelthon 1992) knytter en klargjøring av utekontaktenes identitet mer til målgruppe enn til arbeidsform. Han legger videre vekt på tilgjengeligheten som et av utekontaktenes fortrinn. Oppsøkende arbeid kan være et svar på kritikken som «terskelteorien» retter mot hjelpeapparatet; man skal forbi *registreringsterskelen* gjennom å oppsøke et kontor og la seg registrere; de som har ressurser og kompetanse slipper lettere inn i hjelpesystemet – altså finnes det en *kompetanseterskel;* og sist – men ikke minst – *effektivitetsterskelen* avgjør om man blir prioritert ut fra rådende effektivitetsnormer hos tjenesteyterne (Dahl Jacobsen m.fl. 1982). Dette stiller store krav til utekontaktenes evne til samarbeid og samordning. Vi håper denne boka vil gi viktige innspill med hensyn til både målgruppe og arbeidsform for det oppsøkende arbeidet framover.

Boka representerer en videreføring av andre bidrag til det oppsøkende arbeidet fra blant andre Lie (1984), Hjort (1988) og Svensson m.fl. (2003). Vår ambisjon har vært å gi det oppsøkende arbeidet overfor ungdom en fagbok som både setter metoden inn i en større ramme, knytter praksis til teori og samtidig beskriver god praksis. Dette er selvsagt ambisiøst når vi samtidig vet at rammene for arbeidet er så forskjellige, avhengig av hvor man arbeider. Virkeligheten fortoner seg annerledes for by- og landkommuner, små og store oppsøkende enheter, og sånn må det være. Likevel vil det være mye som er felles og mange av de utfordringene som tidligere var spesielle for storbyene, er i dag relevante for mindre byer og tettsteder. Verden er på mange måter blitt mindre.

Det er et mål at de som allerede driver oppsøkende sosialt arbeid spesielt og sosialt arbeid med ungdom generelt, skal oppfatte boka som et viktig faglig bidrag. I tillegg håper vi å nå ut til alle som arbeider med ungdom i skolen, ungdomshelsetjenesten, fritidssektoren og politiet. Det er et klart behov for faglitteratur om oppsøkende sosialt arbeid på pensumet på grunnutdanningene i sosial- og helsefag på høyskolenivå. Videreutdanningen i Utekontaktarbeid som Høyskolen i Oslo og Rusmiddeletatens Kompetansesenter i Oslo startet høsten 2004, har også hatt behov for en fagbok som er spesielt skrevet med tanke på oppsøkende arbeid.

Sist, men ikke minst, håper vi å nå ut til planleggere i kommunal forvaltning. Oppsøkende sosialt arbeid overfor ungdom drives i dag i rundt 90 kommuner og bydeler

rundt omkring i Norge, men vi ser også at nettopp disse tjenestene er utsatt når det blir snakk om nedskjæringer siden tjenesten ikke er lovpålagt. En større bevissthet om behovet for, nytten av og mulighetene i oppsøkende sosialt arbeid vil forhåpentligvis sikre tjenestens omfang, utbredelse, kontinuitet, varighet og kvalitet. I tillegg håper vi å kunne inspirere til opprettelse av nye utekontakter og oppsøkende tjenester for ungdom, samt til videre utvikling av allerede eksisterende tjenester.

Begrepsbruk

De forskjellige forfatterne bruker til dels forskjellige begreper, og det er nødvendig med en avklaring av noen av disse.

Oppsøkende sosialt arbeid og utekontaktarbeid

Oppsøkende sosialt arbeid med ungdom og oppsøkende tjenester for ungdom representerer en mer generell beskrivelse av metoden og de ulike variantene av tjenester som finnes innenfor feltet. Utekontaktarbeid og utekontakter/uteseksjoner representerer en nærmere beskrivelse av metode og oppsøkende tjenester for ungdom, som er tett knyttet til NOU 1980: 37, særlig når det gjelder graden av myndighetsutøvelse og synet på hvor selvstendige tjenestene skal være. Oppsøkende sosialt arbeid er i dag preget av større mangfold enn tidligere, samtidig som fokus synes å ligge mer på det som er felles enn det som skiller disse tjenestene.

Innenfor det oppsøkende arbeidet kan én tradisjon sies å være å oppsøke målgruppen (ungdom som antas å tilhøre risikogrupper) og å sette dem i kontakt med allerede eksisterende tjenester, ut fra en tankegang om at målgruppen selv ikke oppsøker tjenestene. Det oppsøkende arbeidet blir bindeleddet mellom grupper som hjelpeapparatet ikke når på tradisjonelt vis og dette hjelpeapparatet, et verktøy for å senke terskelen for å få hjelp. I England kalles dette outreach work. Hovedfokus blir å «skaffe klienter» gjennom å oppsøke målgruppen der den oppholder seg, etablere kontakt og tillit, og å formidle videre til adekvat hjelpetjeneste. Eventuelt kan tjenesten selv flytte ut «på gata» og øke tilgjengenligheten. Den oppsøkende metoden blir et middel for hjelpeapparatet.

En annen tradisjon (som kan knyttes nærmere til den norske utekontakt-tradisjonen) er det som i England kalles «detached youth work». Denne tradisjonen tar utgangspunkt i ungdommene selv som i større grad setter betingelsene for arbeidet. Man begynner bokstavelig talt «der ungdommene er», hva angår både område, verdier, holdninger, tema og ambisjoner. Fokuset ligger på ungdommenes personlige og sosiale utvikling, og arbeidet baserer seg på å finne meningsfull samhandling mellom sosialarbeiderne og ungdommene gjennom en rekke tilnærmingsmåter. Den oppsøkende metoden blir et middel for ungdommene.

Når vi snakker om oppsøkende sosialt arbeid med ungdom og utekontakt-arbeid i denne boka, skiller vi ikke mellom begrepene. Fagfeltet i dag preges av begge tradisjonene, og oppsøkende tjenester for ungdom og utekontakter har ofte elementer av begge to.

Oppsøkere, feltarbeidere, utegåere

Yrkesutøverne innenfor feltet er også omtalt med forskjellige begreper i boka. «Oppsøkende sosialarbeidere», «oppsøkere», «utegåere», «feltarbeidere» og «uteseksjonister» er eksempler på slike, og de gjenspeiler at forskjellige tjenester bruker forskjelllige begreper for å beskrive de ansatte. På samme måte brukes det forskjellige begreper for å beskrive det oppsøkende arbeidet ute. Å «gå oppsøkende», å «gå (ut) på patrulje», å «gå (ut) på utegåing», «feltarbeid» og «oppsøkende arbeid» dreier seg om det samme – det oppsøkende arbeidet ute der ungdom oppholder seg.

Feltarbeider med ny lærebok

Bokens oppbygning og valg av tema

UTE | INNE er delt inn i 3 deler. Første del tar for seg det oppsøkende arbeidets historikk og premisser. Vi ser nærmere på ungdomsfasen, ungdomskulturen og det vi kan kalle ungdomsoffentligheten – hvordan ungdom anvender det offentlige rom. Ut fra dette kommer vi inn på oppsøkende arbeid – feltarbeid – og identifiserer en del felles kjennetegn ved metoden og rollen.

Utstøtingsmekanismer og en nærmere avklaring av forebyggingsbegrepet blir behandlet i kapittel 3, og vi forsøker her å peke på en del kjennetegn ved nåtidens og fremtidens marginaliserte. Videre ser vi nærmere på hvor oppsøkende sosialt arbeid bør plassere seg når det gjelder forebygging – hvem er målgruppen?

I kapittel 4 ser vi nærmere på mandat, kjerneoppgaver og spørsmålet om taushetsplikten, og vi går også inn på noen grunnleggende holdninger for oppsøkende sosialt arbeid.

I andre del vies metode og ferdigheter oppmerksomhet – og dette er bokens hoveddel. Gjennom 10 kapitler ser vi nærmere på noen konkrete sider ved oppsøkende arbeid, blant annet rollen, tilstedeværelse ute og etablering av kontakt ute. Et eget kapittel vies til en nærmere omtale av krisearbeid. Når er det snakk om en krise og når er det snakk om vanskelige livssituasjoner?

Deretter retter vi fokuset mot oppsøkerne som profesjonelle personligheter og ferdigheter vi knytter til yrkesutøvelsen. Et eget kapittel vies til reflekterende praksis som vi ønsker å framheve i det oppsøkende arbeidet.

Forskjellige metoder og tilnærmingsmåter beskrives i egne kapitler om familiearbeid, ung-til-ung-metodikk og bruk av aktiviteter. I tillegg er et eget, litt større kapittel viet til anti-diskriminerende praksis, som vi ønsker å framheve betydningen av i sosialt arbeid generelt og oppsøkende arbeid spesielt.

Tredje del vies nesten i sin helhet til dokumentasjon og fagutvikling. Dette er områder vi mener at det oppsøkende feltet bør være langt mer opptatt av framover. Å skape en god balanse mellom utegåing – feltarbeid – og hvordan dette dokumenteres, er en utfordring, men kan kanskje i fremtiden også være et suksesskriterium. Eksempler på god praksis fra oppsøkende sosialt arbeid er nettopp at tjenestene har gode interne dokumentasjonsrutiner samtidig som det også produseres ekstern dokumentasjon som bidrar til å påvirke enkeltundommers og gruppers vilkår, og som bidrar til å styrke eller forbedre hjelpeapparatet.

I siste kapittel ser vi på tre forskjellige scenarier for oppsøkende arbeid framover, før vi til slutt foretar vi et dykk ned i teorien og ser nærmere på feltarbeidet fra en antropologisk vinkel.

Gjennom hele boka vil det bli brukt eksempler fra små (1–3 ansatte), mellomstore (4–9 ansatte) og store (over 10 ansatte) utekontakter.

Fagfeltets mangfold – bokas avgrensninger

Oppsøkende arbeid i Norge representerer et mangfold som vi nok ikke makter å gjengi i sin helhet i denne boka. Til det er det for mange stemmer, og vi representerer bare et fåtall av dem. Vi håper likevel å ha fått med vesentlige deler av det som binder fagfeltet sammen. Noen vil kanskje savne noe, andre vil kunne mene at vi har tatt med for mye. Slik vil det bli, men vi har altså foretatt en utvelgelse.

De forskjellige tekstene er bygget på erfaringsbasert kunnskap i den forstand at grunnlaget for dem er forfatternes egne erfaringer fra fagfeltet. Unntaket her er Anderssons kapittel, som kan sies å bygge på både erfaring og forskning.

Vår oppfatning er at oppsøkende sosialt arbeid i stor grad har vært preget av en muntlig tradisjon, og vi ser et stort behov for skriftliggjøring. Vi håper at UTE | INNE vil være en inspirasjon til andre, både i og utenfor fagfeltet, og at det vil komme flere bidrag i tiden som kommer.